

ODAM SAVDOSIGA QARSHI KURASHISHDA HUQUQNI MUHOFAZA QILUVCHI ORGANLARNING TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH

Eshpo‘latov Sherzod Tulkin o‘g‘li

1-o‘quv kursi 120-guruh kursanti

Annotatsiya: *Mazkur maqolada zamonaviy dunyoda odam savdosi jinoyatlarining transformatsiyasi, xususan, axborot texnologiyalaridan foydalangan holda shaxslarni ekspluatatsiya qilish masalalari tahlil etiladi. Maqolada ushbu turdagi jinoyatlarni aniqlashdagi muammolar, xalqaro tajriba va milliy qonunchilikni takomillashtirish bo‘yicha ilmiy asoslangan takliflar ilgari surilgan.*

Kalit so‘zlar: *odam savdosi, transmilliy jinoyatchilik, ekspluatatsiya, “zamonaviy qullik”, tezkor-qidiruv faoliyati, xalqaro hamkorlik, rehabilitatsiya.*

Kirish

Odam savdosi — inson huquq va erkinliklarini poymol qiluvchi, uning qadr-qimmatini kamsituvchi eng og‘ir jinoyatlardan biridir. Bugungi kunda ushbu jinoyat “zamonaviy qullik” shaklini olib, dunyo miqyosida yirik jinoiy daromad manbaiga aylangan. O‘zbekistonda ushbu illatga qarshi kurashish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, huquqni muhofaza qiluvchi organlar oldiga jinoyatlarni nafaqat fosh etish, balki ularning barvaqt oldini olish vazifasini qo‘ymoqda.

Odam savdosi jinoyatlarining yangicha qiyofasi:

- Virtual yollash (Recruitment): Jabrlanuvchilarni xorijga yuborish va‘dalari endi bevosita emas, balki ijtimoiy tarmoqlar (Instagram, Facebook) va ish qidirish saytlari orqali amalga oshirilmoqda.

- Iqtisodiy va jinsiy ekspluatatsiya: Nafaqat jinsiy ekspluatatsiya, balki majburiy mehnat, organlar ko‘chirib o‘tkazish va hattoki “surrogat onalik” ko‘rinishidagi yangi shakllar yuzaga kelmoqda.

- Hujjatlarni raqamlashtirish orqali nazorat: Jinoyatchilar jabrlanuvchining shaxsiy ma’lumotlari va yaqinlari haqidagi axborotlarni qo‘lga kiritish orqali ularga psixologik bosim o‘tkazmoqda.

Mavjud muammolar va tahlil

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ushbu jinoyatlarga qarshi kurashda quyidagi omillar to‘sqinlik qilmoqda:

- Yashirinlik (Latentlik): Jabrlanuvchilar qo‘rquv yoki ijtimoiy bosim sababli ko‘pincha huquqni muhofaza qilish organlariga murojaat qilishmaydi.

- Transchegaraviy murakkablik: Jinoyat bir davlatda rejalashtirilib, ikkinchisida sodir etilishi va uchinchi davlatda ekspluatatsiya qilinishi tergov jarayonini qiyinlashtiradi.

• Isbotlash bazasining murakkabligi: Raqamli izlarni (yozishmalar, pul o'tkazmalari) qonuniy dalil sifatida rasmiylashtirishda texnik va protsessual muammolar yuzaga kelmoqda.

Takomillashtirish yo'nalishlari

Odam savdosiga qarshi kurashish samaradorligini oshirish uchun quyidagi choralar ko'rilishi lozim:

• “Qizil bayroqchalar” tizimini joriy etish: Chegara punktlarida va aviachiptalar savdosida shubhali harakatlarni (masalan, bir tomonlama chipta, o'zaro aloqasi bo'lmagan guruhlar) aniqlovchi intellektual monitoring tizimini yo'lga qo'yish.

• Xalqaro tezkor hamkorlik: Interpol va boshqa xalqaro tashkilotlar orqali real vaqt rejimida ma'lumot almashish mexanizmini soddalashtirish.

• Jabrlanuvchilarni himoya qilish (Witness Protection): Jinoyatni fosh etishda yordam bergan jabrlanuvchilarning xavfsizligini ta'minlash va ularga ijtimoiy-psixologik yordam ko'rsatish tizimini xalqaro standartlarga (Palermo protokoli) moslashtirish.

Xulosa

Odam savdosi — bu faqatgina huquqiy muammo emas, balki chuqur ijtimoiy-iqtisodiy ildizlarga ega illatdir. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining ushbu sohadagi bilimlarini oshirish, zamonaviy texnologiyalardan unumli foydalanish va aholining huquqiy savodxonligini yuksaltirish orqali biz inson qadrini himoya qilishga erishamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi (270-276 moddalar). – T.: Adliya, 2024.
3. “Odam savdosiga qarshi kurashish to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni (yangi tahriri). – T., 2020.
4. BMTning “Transmilliy uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashish to'g'risida”gi Konvensiyasi (Palermo protokoli).
5. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi va Migratsiya agentligi hisobotlari (2025-2026 yy.).